

BIJLAGE

Aanvullende argumentatie bij het commentaar op de voorontwerpen van “Het Provinciale Omgevingsplan Groningen 2009-2013” en de “Omgevingsverordening Provincie Groningen 2009” zijdens de Stichting Landschap Oldambt – 21 september 2008

Definities

Het verbaast ons dat bij de onderverdeling in deelgebieden hele stukken van het Oldambt bij naburige deelgebieden zijn gerekend, namelijk bij Midden-Groningen en in mindere mate bij de Eemsdelta en de Veenkoloniën. Dat leidt tot de oneigenlijke constructie dat een deel van de Dollardpolders met het bijbehorende grootschalige open gebied (POP p. 64) als een wegdorpenlandschap op de overgang van zand naar veen worden gekenschetst. Dat heeft weer als consequentie dat verschillende dorpslinten in het polderlandschap (Nieuw-Scheemda, Nieuwolda en Nieuw-Beerta) als “groene linten” aan de *buitenrand* van het grootschalig open landschap worden aangemerkt. Deze groene dorpslinten zouden zich kenmerken door glaciaal reliëf en *soms zware (weg)beplanting* (POP, p. 30-31, 157). Dit heeft belangrijke consequenties voor toekomstige plannen, vooral waar er sprake zou kunnen zijn van bevordering van het contrast met het open gebied (p. 30) dan wel het komen tot “verbetering van de ruimtelijke kwaliteit door bijvoorbeeld heldere overgangen” (p. 18). Dergelijke ontwikkelingen zijn, voor zover dit het polderland betreft, ongewenst.

Dijkenlandschap

Het landschap van dit gebied kenmerkt zich vanouds niet alleen door openheid, maar ook door transparantie en rechte lijnen. De open lintbebouwing en verdichting van de beplanting op boerenerven en in dorpskernen versterken het uitzicht en wekken bij het bewegen door het landschap de indruk van verschuivende perspectieflijnen. Deze kenmerkende visuele structuur is vooral in de genoemde polderdorpen nog ten dele aanwezig en verdient bescherming. De rechte lijnen komen verderop weer ter sprake.

De afgrenzing van het dijkenlandschap in het Oldambt wijkt af van eerdere plannen, waarbij de grenzen van het dijkenlandschap in het Oldambt ruimer werden getrokken. Vergelijking met de provinciale rapporten uit de jaren tachtig, waarop de vaststelling van de landschappelijke kernwaarden is gebaseerd, laat zien dat een onderscheid werd gemaakt tussen zeeboezemvlakten (nieuwe Dollardpolders) en getij-afzettingsvlakten (oude Dollardpolders). In de oude Dollardpolders dienden de glaciale ruggen op het zand als ontginningsbasis, waardoor het voorliggende polderland met de (inmiddels verdwenen) strokenverkaveling als “streekdorpenlandschap op zand” kon worden gekenmerkt. In de nieuwe polders dienden daarnaast ook dijknederzettingen als ontginningsbasis, zodat men van een “dijkenlandschap” kon spreken. De oude polderklei van Nieuw-Beerta en Finsterwolderhamrik rekende men tot een derde categorie, het “streekdorpenlandschap op de klei”. Deze indeling was vooral bedoeld op het landschapsbeeld te omschrijven, niet om de nederzettingvorm vast te stellen. Hij was trouwens op sommige details onjuist: in Nieuwolda diende een middeleeuwse oeverwal als ontginningsbasis, zodat de karakterisering “streekdorpenlandschap op de klei” beter was. (Zie Landschapsbeeld in de Provincie Groningen, kaart 1: Landschapsbeeldtypen, 1991).

Het POP kijkt op meerdere punten van deze gefundeerde visie op het cultuurlandschap af.

1. De grenzen worden verlegd:
 - a. Nieuw-Scheemda en Hamdijk worden niet in het dijkenlandschap, maar aan de rand daarvan getekend.
 - b. Nieuw-Scheemda, 't Waar, Nieuwolda, Nieuw-Beerta en Finsterwolderhamrik worden ten onrechte tot het wegdorpenlandschap op het zand gerekend.
2. Uit de veronderstelling dat dorpen aan de rand van het “dijkenlandschap” liggen wordt ten onrechte geconcludeerd dat het bijbehorende nederzettingstype niet tot het dijkenlandschap behoort.

Wij zouden er dan ook dringend voor willen pleiten de lintbebouwing van Nieuwolda, Nieuw-Scheemda en Nieuw-Beerta niet als “groene linten”, maar als “*open linten*” te karakteriseren. Wegbeplanting en dorpsbosjes dateren eerst uit de jaren zeventig en tachtig. Verdere verdichting van deze beplanting zou het ruimtelijke karakter van het Oldambt alleen maar verder aantasten. Eerder valt te overwegen een aantal verwaarloosde en uit de kluiten gewassen dorpsbosjes, die indertijd op aandrang van de ruilverkavelingsautoriteiten tot stand zijn gekomen, op den duur te rooien dan wel tenminste een parkachtig en transparant karakter te geven. (Zie ook LOP-Noord) Tot de behoudenswaardige open linten valt ook de bebouwingsstructuur van de Oostwolderpolder en Finsterwolderhamrik te rekenen, die tot op zekere hoogte te vergelijken is met de open lintbebouwing in de Veenkoloniën.

Wij bepleiten het plangebied van het “grootschalige open landschap” uit te breiden tot de buitengrenzen van het vroegere Dollardgebied. Met name de open ruimte ten noorden van Nieuwolda is het behouden waard, temeer daar uit de plankaart voor het deelgebied Hoogeland blijkt dat hier de middeleeuwse Zomerdijk loopt, die de noordwestgrens van het Oldambt vormt. Hetzelfde delen van de westelijke Dollardboezem ten noorden en zuiden van de A7, en ten westen van de N33 voor zoverre dit geen bestaande rechten doorkruist.

Een aantal herkenbare voormalige dijken ontbreekt in het kaartbeeld. Dat betreft met name de dijk door Noordbroeksterhamrik, de Rechtewalsterweg richting Nieuw-Scheemda, de voormalige Dollarddijk door 't Waar en Nieuwolda (tevens belangwekkend vanwege het natuurlijke reliëf) en de dijkrestanten van Goldhoorn, Ganzedijk, Hongerige Wolf en Kostverloren. Deze meeste van deze dijken worden ook in het “Overzicht van archeologische en cultuurhistorische terreinen” uit 1985 tot de “zichtbare dijktracé's” gerekend. Hetzelfde geldt voor de Boven- en Benedenveensloot te Meeden. Een bochtige waterloop bij Scheemderzwaag is ten onrechte tot de dijktracé's gerekend.

Het POP pleit uitdrukkelijk voor behoud van historische wegenpatronen (p. 67) en aanleg van wegen ingepast in het landschap (p. 94-95, verordening art. 3.29). In het dijken- en wegdorpenlandschap van het Oldambt staat het verloop van verbindingswegen en kustmatige waterlopen doorgaans haaks op de bebouwingslinten, dijkrestanten en rivierlopen. Wij willen ervoor pleiten deze lineaire structuren – die de oorspronkelijke verkavelingsrichting volgen - zoveel mogelijk te respecteren en bij aanleg van nieuwe wegen en waterlopen hiermee rekening te houden. In dit kader lijkt het ons ongewenst dat in de aan te leggen ecologische verbindingzone ten noorden Midwolda kronkelende structuren worden aangelegd.

Wegdorpenlandschap

Zoals gezegd gaat het voorontwerp er vanuit dat de wegdorpenlandschappen op de glaciale ruggen zich vanouds kenmerken door massieve beplanting. Dit is een betreuenswaardige misvatting. De dorpsbosjes gaan grotendeels terug tot de ruilverkavelingen in de jaren zeventig en tachtig, de meeste wegbeplanting dateert pas van rond 1900. De oorspronkelijke beplanting, waarvan restanten tot in de twintigste eeuw aanwezig waren, bestond vermoedelijk uit ijle houtsingels, zoals nog altijd aanwezig in Bunderhee.

De karakterisering van deze linten als groene dorpslinten lijkt ons zeker op zijn plaats. Visueel dragen zij bij aan accentuering van de open ruimte, zoals dat bijvoorbeeld ook op de meeste plekken langs de Duitse kust kan worden waargenomen. Niettemin dient ervoor gewaakt te worden dat de transparantie van deze dorpslinten, die op sommige plekken (bijvoorbeeld Noordbroek, Beertsterhoogen) nog bestaat, verloren gaat.¹

Enkele groene linten vallen samen met vormen van reliëf, die volgens het omgevingsplan zichtbaar moeten blijven. Ook hier is terughoudendheid bij groenaanplant op zijn plaats. Een karakterisering van de lintbebouwing op al deze plekken als “open linten” zou passend zijn.

Reliëf

Het karakteristieke reliëf te Uiterburen (Botjeszandgat) en Muntendam (De Bouwte), wordt niet op de kaart van landschapswaarden (bijlage 12 van de verordening) vermeld. Dat lijkt ons wel gewenst. Ook de zichtbaarheid van het reliëf van de opduikingen van Wagenborgen, Eelshuis, Schaapsbulten, Korengarst en Ulsda verdient ons inziens bescherming.

Wierdenlandschap

In bijlage 12 van de verordening missen wij de wierden van Lalleweer en Baamsum, de laatste met een waardevol reliëf.

Tracé zoekgebied robuuste verbindingzone EHS

Over het *tracé* van dit zoekgebied tussen het Hondshalstermeer en de Blauwe Stad maken wij ons inderdaad grote zorgen. Bijlage 10 van de verordening (p. 66; POP p. 77) wijst een zoeklocatie ten westen en zuiden van Midwolda aan. Deze zoeklocatie volgt het *tracé* van het Nieuwe Kanaal en de voormalige loop van het veenriviertje de Tjamme richting Beerta, hetgeen correspondeert met het verloop van de hoogtelijnen. Andere kaarten laten echter een nieuw gegraven oost-west-kanaal ten noorden van Midwolda zien, dat ongeveer de loop van gedempte Koediep volgt, om bij Oostwold een doorsteek door de glaciale rug in de richting van de Blauwe Stad te maken. Ten zuiden van dit nieuwe oost-west-kanaal is bovendien een “studiegebied wegverbinding” gelegen. (POP p. 111; kaart 1 en 3).

In verband hiermee wordt tevens gesproken over de wenselijkheid om een aantal boerenbedrijven uit de ecologische hoofdstructuur en het bebouwingslint van Midwolda naar het buitengebied te verplaatsen (p. 107 en verordening, p. 83, toelichting bij art. 4.18). (zie hierboven)

Wij vinden dit voornemen onvoldoende onderbouwd. Ons inziens zal nader onderzoek moeten uitwijzen of dit voornemen in overeenstemming te brengen is met het streven de

¹ Nieuwe, uniforme en relatief oninteressante bomenaanplant gaat in de toekomst het zicht op de gevarieerde, monumentale bomen op de boerenerven van het lint van Nieuw-Beerta benemen en het lint zijn oorspronkelijk transparante karakter ontnemen.

landschappelijke structuur intact te laten. Een robuuste verbindingzone ten noorden van Midwolda isoleert het historische lint van zijn natuurlijke achterland in de Dollardpolders. Wij zijn bovendien bang voor ingrijpende visuele gevolgen in de vorm van kronkelende waterlopen en opgaand groen, die de openheid van het polderland met zijn kenmerkende lineaire structuren zal verstoren.